

Інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів – складова єдиного інформаційного простору інфраструктури медичного університету

*Тетяна Павленко,
заступник директора з інформаційних технологій Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету*

Бібліотеки вишів займають особливе місце в розгалуженій бібліотечній системі України і складають невід'ємну складову сучасного інформаційно-освітнього середовища. Якою бути бібліотеці багато в чому залежить від розвитку вищого навчального закладу (ВНЗ), адже бібліотека є одним з провідних структурних підрозділів, що забезпечує бібліотечно-інформаційну підтримку навчального процесу, науково-дослідної, педагогічної та виховної діяльності.

Харківський національний медичний університет (ХНМУ) – найстаріша вища медична школа України. Історія ХНМУ починається у 1805 р. з медичного факультету Імператорського Харківського університету.

Сьогодні в складі ХНМУ 8 факультетів, 65 кафедр; склалися і розвиваються 18 науково-педагогічних шкіл; працюють 5 спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій; створено 6 навчально-науково-практичних об'єднань («Терапія», «Хірургія», «Акушерство та гінекологія», «Медрадіологія», «Медична генетика», «Урологія»), до складу яких входять однопрофільні кафедри та академічні науково-дослідні установи.

Крім того, у структурі ХНМУ 2 науково-дослідних інститути (НДІ), Центр науково-практичних та клінічних досліджень, Центральна науково-дослідна лабораторія, 3 науково-практичних медичних центри, Експериментальна біологічна клініка, 2 медичних коледжі.

В університеті здійснюється підготовка лікарів з 43 спеціальностей та науково-педагогічних і наукових кадрів у магістратурі, інтернатурі, клінічній ординатурі, аспірантурі, докторантурі.

Наукова діяльність була й залишається підґрунтям якісної підготовки висококваліфікованих фахівців на до дипломному та післядипломному етапах навчання, розв'язання актуальних завдань медичної теорії та практики, ідентифікації і визнання ХНМУ наукової спільнотою на теренах нашої країни та за її межами. За показниками наукометричної бази даних Scopus у грудні 2010 р. ХНМУ посів 27-е загальне місце і 4-те серед медичних ВНЗ України.

Реалізація в університеті нової освітньої парадигми має принципове значення для визначення вектору розвитку його Наукової бібліотеки (НБ), виявлення пріоритетних напрямів її діяльності.

Важко переоцінити роль бібліотеки на протязі всієї історії університету, яка виконувала функції та завдання відразу трьох бібліотек: навчальної, наукової та публічної. Такою вона є і сьогодні, продовжуючи добрі традиції і водночас впроваджуючи новітні технології в освітнє середовище університету.

Наукова бібліотека є інтегрованою структурою ХНМУ і головним генератором внутрішніх і зовнішніх інформаційних ресурсів: унікальний книжковий фонд формується вже понад 200 років і налічує 1 млн. примірників, активно створюється фонд (архів) електронних документів. Комп'ютеризація бібліотечних технологій і пов'язані з цим нововведення відповідають сучасним вимогам та стандартам інформаційного забезпечення навчально-виховного, педагогічного, наукового процесів та самостійної роботи студентів.

Локальна мережа бібліотеки об'єднує сьогодні 35 персональних комп'ютерів, зокрема: 25 службових та 10 робочих місць для користувачів. Бібліотека також має: один ксерокс, 5 багатофункціональних пристроїв, 9 принтерів, 2 сканери, 1 мультимедіа-проектор. Для автоматизації технологічних процесів впроваджена АБІС ІРБІС64 версії 2010 р.

Вільний Інтернет і можливість використання світових електронних ресурсів (у т. ч. за передплатою), online-доступ до власного електронного каталогу та повнотекстових документів, участь в бібліотечних корпоративних проектах, розширення системи послуг, впровадження технології Wi-Fi значно покращили сервіс, який надається в останні роки.

Для обслуговування користувачів бібліотека має розгалужену мережу абонементів та читальних залів, у т. ч. два зали електронної інформації. Щорічно всі структурні підрозділи бібліотеки обслуговують більше 21 тис. реальних і віртуальних користувачів, яким видається майже 700 тис. документів в традиційному і віддаленому режимах.

Останнім часом помічається зростання сфери впливу НБ ХНМУ, збільшується кількість сторонніх відвідувачів бібліотеки та попит на віртуальні послуги. Водночас відчувається вплив зовнішніх чинників: інформаційний вибух, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, розширення тематичного спектру та об'єму друкованої продукції при високій їх вартості, скорочення бюджетних асигнувань.

Орієнтація на зміни зовнішнього середовища і тісний зв'язок з політикою університету вимагають кардинальних змін в системі бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів. НБ ХНМУ ставить задачу не тільки гнучко і динамічно розвивати ресурси, а й удосконалювати технологію роботи, перебудовувати організаційну структуру у т. ч. з урахуванням складної інфраструктури університету, яка включає 6 науково-дослідних установ.

Всі НДІ мають власні бібліотеки і/або органи науково-медичної і патентної інформації, які виконують специфічні функції, працюють з певними масивами документів, створюють власні ресурси і розраховані на задоволення інформаційних потреб своїх користувачів. Фонди цих бібліотек сукупно складають майже 200 тис. документів і мають профільну (тематичну) спрямованість.

Проте, використовуючи тільки власні ресурси, жодна бібліотека неспроможна сьогодні задовольнити всі інформаційні запити. Тому характерною ознакою сучасної системи інформаційного обслуговування є налагодження взаємовигідних зв'язків між бібліотеками та інтеграція їх ресурсів.

Бібліотека університету має чималий інформаційний, матеріально-технічний і кадровий потенціал, що є підставою корпоративної співпраці. Так, з початку 2009 р. вона є членом корпорації на чолі з Національною науковою медичною бібліотекою України по створенню Зведеного електронного каталогу медичних бібліотек України.

НБ ХНМУ глибоко усвідомила корисний досвід, навіть визначила основні напрями спільної діяльності з бібліотеками та інформаційними підрозділами наукових установ, які входять до структури університету [1, 2]. Сьогодні є передумови і об'єктивна потреба для встановлення більш тісних партнерських стосунків, настав час переходити до конкретних дій.

Координація і кооперація по ключових напрямках діяльності на основі єдиної узгодженої системи управління технологічними процесами дозволить більш раціонально використовувати потенціал кожної бібліотеки або інформаційної служби і головне – підвищити ефективність обслуговування всіх категорій користувачів. Такий підхід, на нашу думку, є важливим, адже комплексна служба науково-медичної інформації є однією із складових охорони здоров'я.

Виходячи з цього, НБ ХНМУ ініціює проект створення єдиного інформаційного простору шляхом об'єднання ресурсів бібліотечно-інформаційних підрозділів з метою вдосконалення системи бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів. Саме єдиний інформаційний простір є головним чинником інтеграції учасників співтовариства і одночасно її основним мотивом.

Порядок взаємодії партнерів матиме некомерційний і цілком добровільний характер, передбачатиме наявність тісних професійних зв'язків, узгодження рішень та дій, виконання єдиних правил та норм.

Цілі і завдання проекту:

- створення, накопичення і надання доступу до інформаційних ресурсів власної генерації;
- забезпечення доступу до світових електронних баз даних;
- розширення номенклатури послуг;
- формування інформаційної культури користувачів;
- вдосконалення традиційних і впровадження новітніх бібліотечних технологій;
- обмін досвідом, ідеями, думками.

Принципи корпоративної діяльності:

- кооперація, єдність місії;
- координація інформаційної взаємодії;
- відкритість, рівноправ'я, взаємовигідні партнерські стосунки;
- незалежність, збереження повноти прав у вирішенні внутрішніх питань;
- доступність загального ресурсу для всіх членів.

Розробка і створення будь-якої подібної системи вимагає вирішення комплексу різноманітних питань, перебудови наявних технологічних процесів, подолання деяких стереотипів в психології бібліотечних співробітників.

Для обговорення і здійснення проекту пропонується створити робочу групу з керівників та провідних фахівців бібліотечно-інформаційних підрозділів усіх

наукових установ. Початковий рівень підрозділів є вельми неоднорідним, тому організаційне і методичне управління, а також ресурсну підтримку пропонуємо покласти на НБ ХНМУ.

На початковому етапі передбачається обов'язкове проведення паспортизації кожної установи-партнера, мета якої полягає у відображенні інформаційних ознак, кількісних і якісних характеристик:

- бібліотечно-інформаційна структура (бібліотека/ВНМІ/патентна служба);
- кадровий склад;
- тематична спрямованість, склад і обсяг фондів;
- наявність власних електронних ресурсів і на базі якого програмного забезпечення;
- матеріально-технічна база (кількість ПК та іншої техніки, доступ до Інтернет, наявність сайту);
- спектр послуг, види продукції тощо.

Паспорт є своєрідною «візитною картою» і дасть чітке уявлення про стан справ кожного учасника співтовариства. Аналіз результатів паспортизації сприятиме визначенню області інформаційної взаємодії, розробці методичної бази і програми, що є інструментами ефективного управління спільною діяльністю. Орієнтовне прогнозування зміни набору цих ознак в нових умовах функціонування дозволить намітити стратегію розвитку як окремого учасника, так і корпорації в цілому.

План реалізації проекту передбачає два етапи:

Етап	Зміст роботи
Підготовчий етап: <i>збір і аналіз початкових даних, розгляд комплексу організаційно-методичних, технічних і технологічних питань</i>	Розсилка інформаційного листа заступникам директорів з наукової роботи
	Проведення наради-семінару керівників та провідних фахівців бібліотечно-інформаційних підрозділів, створення робочої групи (методичної або координаційної ради)
	Проведення анкетування з метою паспортизації бібліотечно-інформаційних підрозділів
	Аналіз результатів анкетування, створення розподіленої інформаційної системи шляхом визначення областей взаємодії
	Підготовка організаційно-технологічної і методичної документації, розробка програми взаємодії
	Навчання персоналу
Основний етап: <i>впровадження і супровід</i>	Виконання основних робіт, розгляд і вирішення можливих проблем, розробка відповідних управлінських рішень
	Підтримка технологічних процесів в робочому стані
	Моніторинг основних результатів діяльності, виявлення найбільш ефективної технології
	Проведення методичних нарад, семінарів
	Узагальнення і розповсюдження досвіду роботи

Очікувані результати:

- створення єдиного інформаційного простору;
- підвищення оперативності і повноти надання інформації за запитами користувачів;
- оптимальне використання загальних інформаційних ресурсів;
- розвиток бібліотечно-інформаційного сервісу;
- скорочення ресурсних витрат;
- підвищення кваліфікації співробітників служб;
- захист і просування сумісних інтересів.

Отже, сучасна університетська бібліотека – це не лише сховище знань, зосередження ідей і джерело думок, але інформаційно-освітній центр. В умовах закономірного зростання інформаційного потоку однією з суттєвих цілей її діяльності є забезпечення дружнього, комфортного комунікаційного середовища. Це досягається завдяки інтеграції доступних інтелектуальних і матеріально-технічних ресурсів, а також внаслідок особливого настрою на позитивні результати.

Література

1. Иванова И. Научная библиотека – информационный центр в инфраструктуре медицинского университета / И. Иванова // Бібліотеки України в Криму-2006 : Збірник доповідей і виступів науковців і фахівців України на Міжнародній конференції «Крим-2006», Судак, червень 2006 р. – К., 2006. – С. 45–49.
2. Павленко Т. Модель корпоративного проекту по формуванню сводного електронного каталога: из опыта медицинских библиотек Украины / Т. Павленко // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 1. – С. 21–26.